

Pirmas skyrius

Seras Volteris Eliotas iš Kėlinčo dvaro, Somerseto grafystės, buvo ne toks žmogus, kad savo malonumui į rankas imtų kokią nors kitą, o ne „Baronetų knygą“*; joje jis rasdavo užsiėmimą laisvą valandą ir paguodą, kai būdavo liūdna; susimąstęs, apimtas didžiausio susižavėjimo ir pagarbos, jis skaitydavo kelis išlikusius seniausius privilegijų raštus; nemalonūs jausmai, sukilę betvarkant įvairius namų reikalus, nejučia virsdavo apgailestavimu ir panieka, kai jis praleisdavo kone begalinę daugybę praėjusio šimtmečio prasisiekėlių vardų; be to, jeigu jau nepadėdavo visi kiti lapai, šioje knygoje jis galėdavo su neblėstančiu susidomėjimu perskaityti savo paties istoriją, – kaip tik tas jo mėgstamo tomo puslapis visada savaime ir atsiversdavo:

ELIOTAS IŠ KELINČO DVARO

Volteris Eliotas, gimęs 1760 m. kovo 1 d., 1784 m. liepos 15 d. vedė Elizabetą, Džeimso Stivensono, eskvairo iš Saut Parko, esančio Glosteršyro grafystėje, dukterį; ši dama (mirusi 1801 m.) jam pagimdė Elizabetą, 1785 m. birželio 1 d.; Aną, 1787 m. rugpjūčio 9 d.; negyvą sūnų, 1789 m. lapkričio 5 d.; Merę, 1791 m. lapkričio 20 d.

* Čia tikriausiai turima omenyje 1808 metais dviem tomais išleista Džono Debreto knyga „Anglijos baronetai“. (Čia ir toliau vert. past.)

Būtent toks kadaise buvo šis spaustuvininko išleistos knygos skirsnis; bet seras Volteris jį vėliau patobulino, prie Merės gimimo datos savo paties ir visos šeimos žiniai dar pridurdamas: „kuri 1810 m. gruodžio 16 d. susituokė su Čarlzu, Čarlzo Mazgrouvo, eskvairo iš Aperkroso, esančio Somerseto grafystėje, sūnumi ir paveldėtoju“, – ir po nurodytų metų kuo kruopščiausiai įterpdamas mėnesį bei dieną, kada neteko žmonos.

Toliau, kaip įprasta, buvo išdėstyta senos ir garbingos šeimos kilmės istorija: kaip ta šeima kadaise įsikūrė Češyre; kaip buvo paminėta sero Viljamo Dagdeilo Anglijos diduomenės sąrašė, – tos šeimos nariai atliko vyriausiųjų teisėjų pareigas, atstovavo savo miesteliui trijuose iš eilės parlamenteuose, rodė ištikimybę ir baronetų kilnumą pirmaisiais Karolio Antrojo valdymo metais*, su visomis Merėmis ir Elizabetomis, kurias buvo vedę; visa tai sudarė du gražius dvyliktainio formato puslapius ir baigėsi herbu bei epigrafu: „Pagrindinė rezidencija – Kelinčo dvaras Somerseto grafystėje“, ir pačiame gale sero Volterio dar buvo prirašyta:

Tikėtinas paveldėtojas – eskvairas Viljamas Volteris Eliotas, antrojo sero Volterio provaikaitis.

Tuštzybė buvo svarbiausias sero Volterio Elioto būdo bruožas; jis baisiai didžiavosi ir savo išvaizda, ir padėtimi. Jaunystėje buvo itin patrauklus; ir dabar, būdamas jau penkiasdešimt ketverių, vis dar atrodė žavingas. Reta kuri moteris taip puikuo-jasi savo grožiu, kaip puikavosi seras Volteris; ir netgi koks nors ką tik iškepto lordo kamerdineris nebūtų labiau džiaugęsis savo padėtimi visuomenėje. Grožio dovaną, sero Volterio supratimu, pranoko tik baroneto titulas; taigi turėdamas ir viena, ir kita, seras Volteris Eliotas sau pačiam buvo nuolatinis nuoširdžiausios pagarbos ir atsidavimo objektas.

* 1660 m.

Bet gražią savo išvaizdą ir aukštą kilmę jis taip brangino ne be pagrindo, nes tikriausiai tik jų dėka gavo visais kitais atžvilgiais už jį gerokai pranašesnę žmoną. Ledi Eliot buvo puiki moteris, protinga ir miela; jos sprendimai ir elgesys, išskyrus gal tik tą jaunatvišką susižavėjimą, dėl kurio ji kadaise tapo ledi Eliot, vėliau visada buvo nepriekaištingi. Ji septyniolika metų taikstėsi, nuleisdavo juokais arba slėpė sutuoktinio trūkumus ir aukštino tikrai gerbtinas jo savybes; nors jos negalėjai pavadinti laimingausia moterimi, visokių pareigų, draugių bei vaikų pakako, kad ji prisirištų prie tokio savo gyvenimo, ir jai buvo nelengva su juo atsisveikinti, kai atėjo laikas visa tai palikti. Trys dukterys, kai dviem vyresniosioms tik šešiolika ir keturiolika, – bauginantis motinos palikimas; tikriau sakant, baisi atsakomybė, užkraunama pasipūtusiam, kvailam tėvui, jas auklėsiančiam ir prižiūrėsiančiam. Bet ledi Eliot turėjo vieną labai artimą draugę, protingą ir pagarbos vertą moterį, iš meilės ir atsidavimo jai apsigyvenusią netoliese, Kelinčo kaime; šios draugės gerumu bei patarimais ledi Eliot labiausiai ir pasikloviė, žinodama, kad ji padės mergaitėms laikytis tvirtų principų ir jos paskubomis duotų nurodymų.

Ši draugė su seru Volteriu *nesusituokė*, nors jų pažįstami to galbūt ir tikėjosi. Nuo ledi Eliot mirties praėjo trylika metų, o juodu tebebuvo artimi draugai ir kaimynai; jis – vis dar našlys, o ji – našlė.

Tai, kad ledi Rasel, brandaus amžiaus ir charakterio moteris, be to, labai gerai aprūpinta, nė nemastė apie antrą santuoką, turbūt suprantama, juoba kad visuomenė dažniausiai, nors ir nepagrįstai, būna nepatenkinta, kai moteris *vėl išteka*, o ne kai *nenori* tekėti; tačiau tokį ilgą sero Volterio našlavimą tikriausiai reikia kaip nors paaiškinti. Taigi tebūnie žinoma, jog seras Volteris, kaip geras tėvas (po kelių slaptų nusivylimų, susijusių su labai neprotingais sprendimais), didžiavosi, kad – savo mielųjų dukterų labui – taip ir liko antrąkart nevedęs. Dėl vienos

dukters, vyriausios, jis tikrai buvo pasiryžęs atsisakyti visko, ko jam nelabai norėjosi. Šešiolikmetė Elizabeta paveldėjo, kiek tik įmanoma, visas motinos teises ir įtaką; be to, būdama itin daili, labai panaši į tėvą, ji visada galėdavo jį paveikti, ir juodu puikiai sutarė. Dviejų kitų dukterų tėvas toli gražu taip nevertino. Merė dar įgavo šiokios tokios įtakos, kai tapo ponia Mazgrouv, Čarlzo žmona; o Ana, kuri guviu protu ir švelniu būdu galėjo pelnyti tikrai nuovokių žmonių pagarbą, tėvo ir sesers akyse buvo tuščia vieta: jos žodis nieko nereiškė, jos norų niekas nepaisė, – juk ji buvo tik Ana.

Užtat ledi Rasel ją brangino kaip mieliausią krikštaduktę, numylėtinę ir draugę. Ledi Rasel mylėjo jas visas, bet tik žiūrėdama į Aną tardavosi matanti tarytum atgijusią jos motiną.

Prieš kelerius metus Ana Eliot buvo tikrai daili mergina, tačiau jos grožis anksti nuvyto; tėvas ja ne itin žavėjosi netgi pačiame gražume (jos švelnios tamsios akys ir subtilūs veido bruožai buvo labai jau nepanašūs į jo), o dabar, sulysusi ir išblyškusi, ji jam išvis atrodė nieko verta. Jis ir seniau nelabai tikėjosi, o dabar galutinai neteko vilties, kad kada nors perskaitys jos vardą kuriam nors kitame mėgstamos knygos puslapyje. Tik Elizabeta dar gali susituokti su sau lygiu; nes Merė jau susisaistė su paprasčiausia sena kaimo dvarininkų šeima, gerbiama ir labai turtinga, – taigi *ji* suteikė garbę tai šeimai, o ne ta šeima jai. Užtat Elizabeta anksčiau ar vėliau tikrai ištekės už tinkamo vyro.

Kartais būna, kad moteris, sulaukusi dvidešimt devynerių, atrodo dar gražesnė, negu buvo prieš dešimtmetį; apskritai kalbant, jei nebūna jokių ligų ar rūpesčių, tokio amžiaus žmonės žavesio dar nepraranda. Kaip tik taip atrodė ir Elizabeta: tokia pat gražuolė panelė Eliot kaip ir prieš trylika metų; todėl buvo galima pateisinti serą Volterį, vis pamirštantį jos metus, ar bent jau nevadinti jo visišku kvailiu dėl to, kad save ir Elizabetą jis laikė tokiais pat žydinčiais kaip seniau, nors visų aplinkinių grožis

blanko; seras Volteris juk aiškiai matė, kaip sensta kitos jo šeimos narės ir visi pažįstami. Ana visai išsekusi, Merė šiurkšti, ir visų kaimynų veidai vysta; o sparčiai gilėjančios raukšlės apie ledi Rasel akis serui Volteriui jau seniai kėlė sielvartą.

Pasitenkinimu savimi Elizabeta gal ne visai prilygo tėvui. Ji trylika metų buvo Kelinčo dvaro šeimininkė, visiems vadovavo ir nurodinėjo taip ramiai ir ryžtingai, jog tikrai niekam negalėjo pasirodyti jaunesnė, negu buvo iš tiesų. Trylika metų Elizabeta kaip šeimininkė priimdavo svečius ir nustatydavo tvarką namuose, ir pirma žengdavo prie ketvertu arklių pakinkyto fajetono, ir iškart po ledi Rasel išeidavo iš visų apylinkės svetainių ir valgomųjų. Jau trylika speiguotų žiemų Elizabeta pradėdavo visus iškilmingus šokių vakarus, kiek tik jų buvo rengiama toje nedidelėje kaimynijoje; ir jau trylika žiedais apsipyusių pavasarių ji su tėvu kelioms savaitėms važiuodavo į Londoną – bent kartą per metus pasimėgauti buvimu aukštuomenėje. Visa tai ji puikiai prisiminė; pati niekad nepamiršdavo, kad jai jau dvidešimt devyneri, ir dėl to ją kartais apimdavo šioks toks liūdesys bei nerimas. Nors ir patenkinta, kad tebėra tokia pat graži, Elizabeta vis dėlto jautė, jog artinasi pavojingas amžius, ir ją būtų labai pradžiuginusi žinia, kad dar šiais arba kitais metais jos rankos tikrai paprašys koks nors jai tinkamas kilmingas baronetas. Tada ji vėl galėtų su didžiausiu pasitenkinimu, kaip žaliosios jaunystės metais, paimti į rankas knygų knygą, kurios dabar nemėgsta. Nuolat matyti savo gimimo datą, po kurios nėra jokios kitos, tik jaunėlės sesers santuokos data, – juk tai tikra kančia; ne kartą, kai tėvas palikdavo tą knygą atverstą prie jos ant stalo, Elizabeta, nusukusi akis, ją užversdavo ir pastumdavo toliau.

Be to, Elizabeta buvo patyrusi nesėkmę, kurią ta knyga – ir ypač jos šeimos istorija – jai vis primindavo. Ją nuvyklė tikėtinas dvaro paveldėtojas, tas pats eskvairas Viljamas Volteris Eliotas, kurio teises jos tėvas taip kilniai pripažino.

Būdama dar labai jauna mergaitė, – kai tik išgirdo, kad, jeigu ji neturės brolio, Viljamas Volteris taps baronetu, – Elizabeta ketino už jo ištekėti; jos tėvui irgi atrodė, kad ji turėtų tapti Viljamo Volterio žmona. Anksčiau, kai jis buvo berniukas, jie jo nepažinojo, bet netrukus po ledi Eliot mirties seras Volteris panoro sueiti su juo ir pažinti, ir nors ir jo mėginimus nebuvo deramai atsakoma, jis neprarado vilties, atsižvelgdamas ir tai, kad jaunuolis jo gal šalinasi iš kuklumo; galiausiai, per vieną pavasario išvyką į Londoną, kai Elizabeta buvo pačiame gražume, ponui Eliotui teko su jais susipažinti.

Viljamas Volteris tada buvo dar labai jaunas, ką tik pradėjęs studijuoti teisę; Elizabetai jis pasirodė itin malonus, ir ji galutinai apsisprendė įgyvendinti savo sumanymą. Viljamas Volteris buvo pakviestas į Kelinčo dvarą; ištisis metus jie jo laukė ir apie jį kalbėjo, bet jis neatvyko. Kitą pavasarį sutiktas Londone, jis jiems vėl pasirodė toks pat malonus, vėl buvo padrąsintas, pakviestas ir laukiamas, bet vėl neatvyko; paskui atėjo žinia, kad jis jau vedęs. Užuot bandęs savo laimę, kaip derėjo Eliotų dvaro paveldėtojui, jis įgijo nepriklausomybę, susituokęs su turtinga žemesnės kilmės moterimi.

Serą Volterį tai papiktino. Kaip giminės galva, jis manė, kad turėjo būti pasitarta su juo, juoba kad jis tą jaunuolį taip viešai globojo. Juk juos tikriausiai matė drauge, – sakė jis, – vienąkart Tatersolo žirgų aukcione ir du kartus Bendruomenių rūmų vestibulyje. Seras Volteris išreiškė nepritarimą, tačiau tai, ko gero, niekam nerūpėjo. Ponas Eliotas nė nemėgino atsiprašyti, ir atrodė, kad jis nė kiek netrokšta giminės dėmesio, kurio, sero Volterio manymu, ir nebuvo vertas: pažintis nutrūko.

Ta baisiai nemaloni istorija ir dabar, po kelerių metų, tebevykdė Elizabetą, kuriai ponas Eliotas anuomet patiko ir kaip žmogus, ir – dar labiau – dėl to, kad buvo jos tėvo įpėdinis, ir kuri, nuoširdžiai didžiuodamasi savo šeima, tik *ji* laikė tinkama pora

vyriausiai sero Volterio Elioto dukteriai. Nė vieno kito barone-
to, nuo A iki Ž, jai taip nesinorėjo pripažinti sau lygiu. Tačiau
jis pasielgė taip apgailėtina, jog dabar (tūkstantis aštuoni šimtai
keturioliktųjų vasarą), nors ir nešiodama juodus kaspinus kaip
gedulo dėl jo žmonos mirties ženklą, Elizabeta nebegalėjo jo lai-
kyti vertu jos dėmesio. Pirmųjų vedybų užtraukta gėda, kurios
lyg ir neįamžino joks palikuonis, gal dar būtų buvusi pamiršta,
jei ponas Eliotas nebūtų elgęsis dar blogiau; tačiau jis, kaip jiems,
be abejo, pranešė geri bičiuliai, apie juos visus kalbėjo be jokios
pagarbos, labai atsainiai ir niekinamai atsiliepė apie savo giminę
ir titulą, kurį pats paveldės. O tai jau neatleistina.

Tokios buvo Elizabetos Eliot mintys ir pojūčiai; tokie rū-
pesčiai temdė, toks nerimas bent kiek paįvairindavo nekintantį,
elegantišką, turtingą ir beprasmį jos gyvenimą, – tokie jausmai
nuspalvindavo visada vienodą, prailgstančią kaimo kasdienybę
ir užpildydavo tuštumą, nes Elizabeta neturėjo nei įpročio kaip
nors pagelbėti kitiems, nei kokių talentų ar sugebėjimų, kad kuo
nors užsiimtų namuose.

Bet štai prisidėjo dar vienas susimąstyti verčiantis rūpestis.
Tėvas vis labiau krintosi dėl pinigų. Elizabeta žinojo, kad kai jis
dabar paima į rankas „Baronetų knygą“, tai tik tam, kad atitrauk-
tų mintis nuo didžiulių krautuvinių sąskaitų ir nemalonių sa-
vo patikėtinio, pono Šepardo, užuominių. Kelinčas buvo geras
dvaras, bet ne visai atitiko jo savininkui, sero Volterio supratimu,
derantį gyvenimo būdą. Kol buvo gyva ledi Eliot, jos ūkiškumo,
nuosaikumo bei taupumo dėka jie neišleisdavo daugiau,
negu turėjo pajamų; tačiau kartu su ja pradingo ir tokia sveika
galvosena, ir nuo to laiko seras Volteris nuolat gyveno ne pagal
kišenę. Jis niekaip nemokėjo išleisti mažiau; darė tik tai, ką seras
Volteris Eliotas būtinai turėjo daryti; bet nors negalėjai jo kal-
tinti, jis ne tik grimzdo į skolas, bet ir girdėjo apie jas taip dažnai,
kad galiausiai pasidarė išvis nebeįmanoma net mėginti to slėpti

nuo dukters. Jis jai užsiminė apie tai praėjusį pavasarį Londone; netgi pasakė: „Ar nereikėtų mums sumažinti išlaidų? Gal žinai, kaip galėtume bent kiek pataupyti?“ Elizabeta, reikia pripažinti, iškart moteriškai sunerimusi ir apimta įkarščio, rimtai susimąstę, ką galima padaryti, ir galiausiai pasiūlė dvi taupymo kryptis: nutraukti nebūtiną labdarą ir kol kas nepirkti svetainei naujų baldų; paskui jai į galvą dar atėjo gera mintis, jog šį kartą, kitaip negu kasmet, jie gali Anai neparvežti jokios dovanos. Bet šių priemonių, nors ir labai gerų, nepakako, kad jie išvengtų bėdos, apie kurią seras Volteris netrukus turėjo dukteriai papasakoti viską. Tačiau Elizabeta nebegalėjo pasiūlyti nieko veiksmingesnio. Ji, kaip ir tėvas, jautėsi nuskriausta ir nelaiminga; nė vienas iš jų nesugalvojo, kaip galėtų sumažinti išlaidas neprarasdami orumo ir neatsisakydami patogumų, be kurių tikrai neapsieitų.

Laisvai disponuoti seras Volteris galėjo tik nedidele savo valdų dalimi; kita vertus, net jei būtų turėjęs teisę kam nors perleisti viską iki paskutinio akro, tai vis tiek nieko nebūtų pakeitę. Jis jau ir taip nusizemino – kai ką užstatė, bet iki pardavimo nieku gyvu nenusileis. Ne; šitaip savo vardo neteš. Kelinčo dvaras paveldėtojui turi būti perduotas visas ir nedalomas – toks, koks kadaise atiteko serui Volteriui.

Du patikimi draugai – gretimame miestelyje gyvenantis ponas Šepardas ir ledi Rasel – buvo paprašyti patarimo; tėvas su dukterimi turbūt tikėjosi, kad kuris nors iš jų sugalvos, kaip jie galėtų išsivaduoti iš sunkumų ir sumažinti išlaidas, kad nenukentėtų nei stilius, nei savigarba.